

В. А. Смесова,
д. е. н., професор, професорка кафедри економічної теорії та міжнародних економічних
відносин, Національний технічний університет "Дніпровська політехніка"
ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-0444-4659>
Л. А. Бондаренко,
к. е. н., доцент, доцент кафедри туризму та економіки підприємства,
Національний технічний університет "Дніпровська політехніка"
ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0003-4904-7435>

DOI: 10.32702/2306-6814.2024.1.5

КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНІСТЬ ЯК ОСНОВА СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ ТА ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ РЕГІОНІВ

V. Smiesova,
Doctor of Economic Sciences, Professor,
Professor of the Department of Economic Theory and International Economic Relations, Dnipro University of Technology
L. Bondarenko,
PhD, Associate Professor,
Associate Professor of the Department of Tourism and Business Economics, Dnipro University of Technology

COMPETITIVENESS AS A BASIS FOR SOCIO-ECONOMIC DEVELOPMENT AND ECONOMIC SECURITY OF REGIONS

Сучасний динамічний розвиток суспільства, зміни кон'юнктури на ринках товарів, ресурсів та послуг, поява нових форм економічної взаємодії впливають як на діяльність підприємств, так і регіонів, в яких вони функціонують. Одночасно для сучасного постіндустріального господарства є характерними тенденції глобалізації та інтернаціоналізації, диверсифікації товарів і ринків, ускладнення умов входження на ринки, що вимагає зміцнення конкурентоспроможності та збереження економічної безпеки регіонів. Збалансований соціально-економічний розвиток регіонів напряму пов'язаний зі збереженням та примноженням конкурентних переваг регіонів, можливостями регіонів протистояти викликам і загрозам, адаптуватися до змін у конкурентному середовищі. Саме тому дослідження конкурентоспроможності та економічної безпеки регіонів є важливим і актуальним. У роботі використано загальнонаукові і специфічні методи дослідження: наукової абстракції, аналізу і синтезу — при узагальненні висновків науковців щодо трактування поняття "конкурентоспроможність", групування — в процесі аналізу класифікацій факторів конкурентоспроможності регіонів вчених-економістів, систематизації — в процесі виділення основних наукових підходів до визначення факторів конкурентоспроможності регіонів. Метою роботи є систематизація наукових підходів до визначення факторів конкурентоспроможності регіону в контексті забезпечення їх економічної безпеки. У статті проаналізовано систему класифікацій основних факторів конкурентоспроможності, запропонованих вченими-економістами. Визначено основні підходи науковців до класифікацій вказаних факторів. Нау-

кова новизна статті полягає у формуванні власних підходів до систематизації факторів конкурентоспроможності регіонів як результату еволюції конкурентних відносин на регіональному рівні та орієнтації на цілі сталого розвитку, що включають локальний, глобальний, системний підходи. Зроблено висновок, що у контексті забезпечення економічної безпеки та досягнення балансу між інтересами кожної людини, регіону і суспільства більш доцільним є застосування системного підходу.

Today's dynamic development of society, changes in the market conditions for goods, resources and services, and the emergence of new forms of economic interaction affect both the activities of enterprises and the regions in which they operate. At the same time, the modern post-industrial economy is characterized by the trends of globalization and internationalization, diversification of goods and markets, and more complicated conditions for entering markets. This requires strengthening the competitiveness and economic security of the regions. That is why the study of regional competitiveness and economic security is important and relevant. The paper has been used general scientific and specific research methods: scientific abstraction, analysis and synthesis — in summarizing the conclusions of scientists on the interpretation of the concept of "competitiveness", grouping — in the process of analyzing the classifications of regional competitiveness factors by economists, systematization — in the process of identifying the main scientific approaches to determining the factors of regional competitiveness. The aim of the study is to systematize scientific approaches to determining the factors of regional competitiveness in the context of ensuring their economic security. The article has been analyzed the system of classifications of the main factors of competitiveness proposed by scientists-economists. The author has been identified the main approaches of scholars to the classification of these factors. The scientific novelty of the article lies in the formation of the author's own approaches to systematizing the factors of regional competitiveness as a result of the evolution of competitive relations at the regional level and focus on sustainable development goals. In particular, these approaches include local, global, and systemic. It is concluded that in the context of ensuring economic security and achieving a balance between the interests of each individual, region and society, it is more appropriate to apply a systematic approach.

Ключові слова: економічна безпека, кластер, конкурентоспроможність, регіон, соціально-економічний розвиток, стійкий розвиток.

Key words: economic security, competitiveness, region, socio-economic development, sustainable development.

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ У ЗАГАЛЬНОМУ ВИГЛЯДІ ТА ЇЇ ЗВ'ЯЗОК ІЗ ВАЖЛИВИМИ НАУКОВИМИ ЧИ ПРАКТИЧНИМИ ЗАВДАННЯМИ

На сучасному етапі соціально-економічний розвиток будь-якого регіону визначається його конкурентоспроможністю. Під останньою частіше за все розуміють можливості та умови, які дозволяють регіонам ефективно функціонувати у ринковому середовищі, мати конкурентні переваги порівняно з іншими, займати стійке положення на національному та місцевих ринках, характеризуватися здатністю до швидкої адаптації до змін у внутрішньому та зовнішньому середовищі, концентрувати фактори виробництва та виробляти конкурентоспроможну продукцію, здійснювати контроль за ринком та поведінкою конкурентів, а також забезпечувати населенню регіону високий рівень та якість життя.

Саме тому аналіз і моніторинг конкурентоспроможності дозволяє, з одного боку, відслідковувати позитивні та негативні зміни у конкурентному стані регіону, виявляти його сильні та слабкі сторони, робити висновок щодо економічних, соціальних, політичних, інвестиційних умов тощо, створених на даній території, можливостей конкурувати з іншими регіонами. І одночасно це дозволяє реалізувати відповідні дієві заходи з метою покращення існуючої ситуації та передбачення негативних змін, запроваджувати нові стратегії для отримання конкурентних переваг порівняно з іншими учасниками ринку, збільшення обсягів випуску товарів та послуг, а також частки ринку.

Конкурентоспроможність регіону є складовою його економічної безпеки в контексті здатності забезпечити стабільність, зростання та розвиток регіону і країни в цілому, захист економічних інтересів кожної людини і

суспільства, раціональне використання наявних ресурсів та протидію викликам і загрозам у внутрішньому та зовнішньому середовищі. Конкурентоспроможність тим самим забезпечує високий рівень економічної безпеки регіону, формує засади для їх соціально-економічного розвитку, обумовлює їх самостійність та автономію, ефективно використання ресурсного потенціалу. Тому конкурентоспроможність створює засади для забезпечення економічної безпеки, а економічна безпека стає підґрунтям для формування конкурентних переваг [1—3].

Особливо це є важливим для економіки України, соціально-економічний розвиток якої тісно пов'язаний із розвитком її регіонів та забезпеченням їх економічної безпеки, підтриманням сприятливих соціальних, економічних, політичних, екологічних умов на регіональному та національному рівнях.

Виходячи з цього, обґрунтування та систематизація факторів конкурентоспроможності регіону як основи забезпечення його економічної безпеки є актуальним та потребує більш ґрунтовного дослідження.

АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ І ПУБЛІКАЦІЙ

Зарубіжні і вітчизняні вчені-економісти активно досліджують конкурентоспроможність регіонів з точки зору їх можливості конкурувати на світовому, національному, регіональному ринках, наявності у них відповідних конкурентоспроможних сегментів та галузей, умов, що дозволяли б досягнути цих конкурентних позицій. У цьому зв'язку вчені приділяли багато уваги визначенню сутності категорії "конкурентоспроможність" та аналізу факторів конкурентоспроможності регіонів.

Зокрема, серед зарубіжних джерел можна виділити напрацювання Ферраза, Купфера, Хагенауера, Ессера та ін. [4; 5], які запропонували динамічний підхід до визначення конкурентоспроможності та застосували системний аналіз до обґрунтування факторів, що її зумовлюють.

Такі дослідники як Шабіч та Вуадінович підкреслили, що зважене використання наявних у регіоні ресурсів зумовлює високий рівень його конкурентоспроможності, стає основою для отримання порівняльних переваг навіть тими регіонами та країнами, які мають обмежені природні, трудові, інвестиційні ресурси [6].

Вчені-економісти Пірес С.М., Полідо А., Телес Ф., Сілва П., Родрігес К., Хробочинська К. досліджували конкурентоспроможність регіонів європейських країн та дійшли висновку, що її основоположним фактором на регіональному та національному рівнях є вкладення в інновації та НДКР, розвиток науки, техніки і технологій [7; 8].

Українські науковці досліджували взаємозв'язок між конкурентоспроможністю регіонів та економічною безпекою, проводили аналіз факторів, що на неї впливають, запропонували підходи до їх кількісного оцінювання та порівняння. Так, вітчизняні вчені Нестеренко С., Збарський В.К., Остапчук А.Д., Збарська А.В. зазначили щодо впливу на конкурентоспроможність та економічну безпеку регіонів таких факторів як демографічна ситуація, рівень безробіття та зайнятості, обсягів споживання та випуску, спрямованості фінансово-кредит-

ної та грошово-кредитної політики держави, рівень та якість життя населення регіону тощо [9; 10].

Білоусов Є.М. досліджував співвідношення між поняттями "економічна безпека держави" та "економічна безпека регіону" і дійшов висновку, що ці категорії є взаємодоповнюваними та визначаються конкурентними позиціями на кожному з рівнів — економічна безпека держави напряму залежить від економічної безпеки регіонів та підприємств, що функціонують у цих регіонах, отже, і друга, і третя виступають складовими елементами національної економічної безпеки [11]. Економічна безпека є основою для досягнення конкурентних позицій країни та регіонів на внутрішньому та світовому ринках, притоку інвестиційних коштів та досягнення переваг порівно з іншими конкурентами.

Одночасно науковцями так і не було сформовано єдиного підходу до сукупності факторів конкурентоспроможності регіону, умов, що її визначають і формують. Виходячи з цього, існує необхідність у більш детальному аналізі теоретичних підходів у цій царині дослідження, що у подальших дослідженнях дозволило б здійснювати оцінювання та моніторинг конкурентоспроможності на регіональному рівні.

ФОРМУЛЮВАННЯ ЦІЛЕЙ СТАТТІ (ПОСТАНОВКА ЗАВДАННЯ)

Відповідно основною метою роботи є систематизація наукових підходів до визначення факторів конкурентоспроможності регіону в контексті забезпечення їх економічної безпеки.

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ ДОСЛІДЖЕННЯ

На сучасному етапі розвитку вчені запропонували різноманітні підходи до розуміння конкурентоспроможності та чинників, що її підвищують або знижують.

Серед найбільш розповсюджених підходів можна виділити суб'єктний, за якого конкурентоспроможність регіону визначається факторами суб'єктів — можливостями суб'єктів, які функціонують на його території, конкурувати між собою у тому економічному середовищі, яке існує в цьому регіоні, а також факторами самого регіону — можливостями регіону як самостійного суб'єкту ринку формувати свої конкурентні позиції на ринках.

Також виділяється ресурсний, процесний та результативний підходи. Згідно ресурсного підходу серед факторів конкурентоспроможності виділяються наявні в регіоні ресурси — природні, трудові, інвестиційні, інформаційні, технологічні, які формують основу для виробництва товарів і послуг у конкурентному середовищі. Процесний підхід об'єднує фактори конкурентоспроможності, які формуються на рівні виробництва, тобто ті сфери і сегменти виробництва, види економічної діяльності, галузі, що мають конкурентні переваги в регіоні — висока продуктивність праці, капіталовіддача, низькі витрати та більш високий рівень доходності порівняно з іншими регіонами. Отже, це фактори, що дозволяють регіону здійснювати процес виробництва товарів і послуг на конкурентній основі. Результативний підхід включає фактори, що дозволяють регіону випускати і реалізувати конкурентоспроможну продук-

цію — таку, що має високий рівень якості, користується попитом у споживачів, виготовлену з використанням новітніх технологій, продукцію, що характеризується унікальністю та обмеженістю.

За характером і сферою дії фактори конкурентоспроможності поділяться на фактори економічного, соціального та управлінського характеру.

За змістом виділяють соціальні, економічні, інституційні, інвестиційні, інноваційні, фінансові, інфраструктурні, інтеграційні фактори конкурентоспроможності.

Зазначені класифікації можна побачити у наукових роботах українських вчених, що присвячені аналізу конкурентоспроможності регіону. Одночасно у контексті аналізу конкурентоспроможності як основи забезпечення економічної безпеки існує обмежена кількість класифікацій таких чинників. На наш погляд, у зазначеному контексті можна виділити як мінімум три підходи до класифікації і систематизації факторів конкурентоспроможності регіону.

Перший підхід — локальний — відрізняється тим, що регіон розглядається як утворення, конкурентне положення якого визначається географічним місцем розташування, наявністю та доступом даної території до природних, фінансових, трудових, інвестиційних ресурсів, інфраструктури тощо.

За такого підходу факторами конкурентоспроможності виступають локальні умови, які утворилися на цій території природньо, та дають регіону конкурентні переваги на місцевому та національному ринках. Кожен регіон характеризується тільки йому притаманними абсолютними і конкурентними перевагами, сукупністю та якістю ресурсів, умовами для ведення бізнесу, наявною інфраструктурою. Це одночасно характеризує його унікальність та обмеженість, його базові можливості для подальшого функціонування та розвитку, природні умови, що підтримують на мінімально достатньому рівні його економічну безпеку.

Другий підхід — глобальний — був сформований на тлі процесу глобалізації у світовому господарстві, у зв'язку з яким регіон та країна розглядаються як учасники глобальної, а не локальної чи внутрішньої конкурентної боротьби. За цим підходом конкурентні переваги визначаються рівнем економічної безпеки у світовому економічному просторі, характеристиками інвестиційного клімату, ступенем захисту прав власності, економічної свободи, демографічною ситуацією, кваліфікованістю робочої сили. Конкурентоспроможність регіону визначає конкурентні переваги країни на світовому ринку, положення підприємств, конкурентні характеристики їх продуктів на ринках, можливості вкладання інвестицій у дану територію іноземними інвесторами. Отже, регіон і країна розглядаються як суб'єкти глобального середовища, положення яких визначається економічними та інституційними факторами.

Третій підхід — системний — поєднує в собі елементи двох попередніх та відповідає, на наш погляд, сучасним тенденціям суспільного розвитку. За даного підходу конкурентоспроможність системно поєднує в собі складові сталого розвитку суспільства — соціальні, економічні та екологічні фактори конкурентних переваг регіону.

Цей підхід заснований на концепції сталого розвитку, яку прийнято Конференцією ООН з розвитку і навколишнього середовища. Дана концепція передбачає досягнення балансу між всіма трьома складовими — прагненням до суспільного добробуту, реалізацією потреб та інтересів сучасних та майбутніх поколінь, забезпечення захисту здоров'я людини та підтримання умов для безпечного навколишнього середовища. Ця концепція прийнята практично всіма країнами світу та є на сьогодні провідним напрямом світового суспільного розвитку. Відповідно основними факторами конкурентоспроможності регіону за системним підходом є наступні:

1) Економічні фактори, що засновані на оптимальному та раціональному використанні відносно обмежених економічних ресурсів та технологій, які дозволяють зберегти наявний ресурсний потенціал — природні ресурси, капітал, робочу силу. Розвиток інформаційного суспільства призвів до того, що у цій групі факторів переважають людські ресурси, які засновані на використанні великого обсягу інформації, фінансових потоків, інтелектуальних продуктів і власності;

2) Соціальні фактори, що пов'язані з людським розвитком, збереженням та відновленням людського потенціалу, покращенням рівня та якості життя кожної людини, доступом населення регіону до освіти і ресурсів, справедливим розподілом благ, можливості прийняття рішень у житті суспільства, збереження та примноження своєї культурної спадщини, вирішення суспільних конфліктів.

3) Екологічні фактори, що пов'язані зі збереженням цілісності біологічної системи суспільства, її можливостями швидко адаптуватися до змін та відновлюватися під впливом зовнішніх і внутрішніх змін, збільшувати своє різноманіття та покращувати свій стан.

За системного підходу враховуються всі перелічені групи факторів і конкурентоспроможність регіону формується на основі забезпечення рівних прав і доступу до природних ресурсів кожній людині, дотримання принципів справедливого розподілу благ та підтримання малозабезпечених прошарків населення, захисту довкілля та вирішення екологічних проблем у регіоні та у суспільстві тощо.

На наш погляд, цей підхід простежується у політиці країн та регіонів Європейського союзу та інших розвинених країн. Якщо звернутися до трактування конкурентоспроможності за цим підходом, яке було дано у першому звіті Європейського Союзу про прогрес, то це поняття на рівні країни чи регіону пов'язувалося з їх здатністю досягти і забезпечити у подальшому кожній людині і суспільству відповідні стандарти рівня та якості життя, високий рівень зайнятості населення та досягнення цілей стійкого розвитку. Зазначалося, що такі фактори як демографічна криза, рівень і доступ до освіти, можливості для зайнятості, продуктивність праці у регіонах та у країні дуже сильно впливають на рівень їх конкурентоспроможності.

Згідно висновків комісії Ради Європи до факторів, що сприяють підвищенню конкурентоспроможності на регіональному та національному рівні, відносяться: диверсифікація виробничої структури, розбудова суспільства знань, розвиток науки, техніки та технології, проведення НДКР, вкладання інвестицій в інноваційні роз-

Таблиця 1. Підходи вчених-економістів до визначення факторів конкурентоспроможності регіонів

Автори	Фактори	Підхід до класифікації
Портер М., Кругман П.	Знання, економічні відносини, мотивації, кластери	Локальний
Кицюк І. В. [12], Кльоба С., Максимчук М. [13]	- секторальна та галузева структура - наявність і розвиненість інфраструктури; - наявність та кваліфікованість людських ресурсів; - інновації; - інвестиційний клімат та обсяги залучених іноземних інвестицій; - ступінь залученості та інтегрованості у міжнародне середовище; - інституціональні можливості та якість управління; - рівень кластеризації; - географічне положення. кластери; - людський капітал; - наявні підприємства та мережі; - інновації / регіональні інноваційні системи; - управління та інституціональний потенціал; - галузева структура та тип підприємств; - інфраструктура (у широкому розумінні); - типологія регіонів та рівень інтеграції підприємств; - інтернаціоналізація та характер прямих іноземних інвестицій; - географічне положення; - інвестиційна привабливість.	Системний
IMD-Lausanne [14]	- рівень освіти населення - розвиненість інфраструктури (наукової, технічної, технологічної, транспортної, базової та ін.); - стан екології та навколишнього середовища; - здоров'я нації.	Локальний
Світовий економічний форум [15]	ефективний розвиток - складність технологій виробництва, якість продукції, інноваційний розвиток - підвищення зарплати, рівень життя людини.	Локальний
Гардінер Б., Мартін Р. і Тайлер П. [16]	- інституціональна і ринкова структура; - продуктивність праці	Глобальний
Безугла В.О. [17]	- кластеризація; - інновації; - інші (політика держави, традиції, цінності регіону)	Локальний
Сокол І. І., Агій Я. Ю. [18]	- інтегрованість у ринки (взаємопроникнення регіонального, національного, світового ринку); - рівень розвитку конкуренції; - виробнича орієнтованість	Глобальний
Ліба Н. С., Пугачевська К. Й. [19]	- економічні; - соціальні; - інституційні; - інвестиційні; - інноваційні; - фінансові; - інфраструктурні; - інтеграційні.	Системний

Джерело: складено автором.

робки, можливості для освіти протягом усього життя, підвищення зайнятості, захист навколишнього середовища тощо.

Вважаємо саме такий підхід більш продуктивним у контексті предмету нашого дослідження. Одночасно з цим результати аналізу наукових праць щодо підходів, які вчені-економісти застосували при визначенні факторів конкурентоспроможності регіонів, що представлені нами у табл. 1, свідчать про переважання у системі економічних поглядів одностороннього розуміння зазначених факторів.

Зокрема, проведений аналіз засвідчує відсутність єдиної точки зору у цій царині наукового аналізу, наявність різних підходів до розуміння вченими сутності та факторів конкурентоспроможності на регіональному рівні і одночасно про превалювання більш вузького — локального підходу до їх виділення. Утім, сучасні зарубіжні вчені вже більшою мірою дотримуються системного підходу, усвідомлюючи основні пріоритети суспільного розвитку, значення управлінської складової в процесі формування конкурентних переваг регіонів, оцінювання інвесторами ступеня інтегрованості регіону у світові ринки та розвиненості усієї сукупності факторів — економічних, соціальних, екологічних.

Саме за такого підходу створюються засади для захисту економічної безпеки регіонів, здатності наяв-

них у регіоні умов не перетворитися у загрози та бар'єри для підтримання стабільно безпечного економічного та інституційного середовища, запобігати настанню кризових ситуацій, передбачити можливість отримання збитків, знизити рівень невизначеності, створити у регіоні засади для усестороннього соціального та економічного розвитку, закріпити та підтримувати позиції регіону на національному і світовому рівні. Такий підхід дозволяє регіону сформувати сприятливий інвестиційний імідж, мати не тільки конкурентні переваги у наявних ресурсах чи продуктах, але навіть за їх відсутності створити конкурентне середовище та забезпечити економічну безпеку в процесі реалізації економічної діяльності суб'єктами.

Необхідність протистояти зовнішнім і внутрішнім викликам, відповідати вимогам світогосподарського простору, швидко адаптуватися до змін та управляти ризиками, створювати засади для стійкого розвитку кожної людини і суспільства, вимагають чіткого розуміння усієї сукупності факторів конкурентоспроможності регіону та врахування їх в процесі забезпечення економічної безпеки [1]. Саме ті регіони, які можуть формувати власну траєкторію руху на основі трансформації економічних, соціальних, екологічних факторів конкурентоспроможності, створювати сприятливі інституційні умови для ведення бізнесу та розвитку людсь-

ких ресурсів, підтримання справедливого розподілу доходів, високого рівня та якості життя людини, забезпечувати доступ до ресурсів, захист навколишнього середовища, гарантування дотримання прав власності, можуть розглядатися як ті, що мають високий рівень конкурентоспроможності та економічної безпеки [2].

На наш погляд, даний підхід може стати основою для внесення змін у Порядок проведення розрахунку індексу конкурентоспроможності регіонів України, дія якого призупинена у зв'язку з воєнним станом, оскільки саме цей підхід відповідає міжнародним стандартам та принципам формування моделі конкурентоспроможності регіонів в країнах ЄС, повноправним членом якого прагне стати наша держава.

ВИСНОВКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ПОДАЛЬШОГО РОЗВИТКУ ЗА ДАНИМ НАПРЯМОМ ДОСЛІДЖЕННЯ

Таким чином, аналіз системи поглядів вчених-економістів щодо основних факторів конкурентоспроможності регіону дозволив зробити висновок щодо відсутності єдиної точки зору на даний предмет дослідження. Систематизація результатів досліджень науковців дозволила нам виділити три основні підходи до класифікації зазначених факторів вченими — локальний, глобальний, системний. Вважаємо, що системний підхід є більш ґрунтовним та змістовним в аспекті визначення факторів конкурентоспроможності, оскільки він дозволяє врахувати усю сукупність факторів, що чинять вплив на конкурентні позиції регіону на регіональному, національному, міжнародному рівнях, орієнтується на соціально-економічний розвиток, а також враховує пріоритети сталого розвитку суспільства, прийняті сьогодні у світовій економічній практиці.

Цей підхід більш доречно використовувати, коли йдеться про конкурентоспроможність регіонів як основу їх економічної безпеки та значення конкурентоспроможності у досягненні соціально-економічного розвитку території. За такого підходу конкурентоспроможність виступає індикатором та каталізатором захисту території від внутрішніх та зовнішніх загроз, формує сприятливе інвестиційне середовище та позитивний імідж регіону перед інвесторами, дозволяє забезпечити баланс між потребами та інтересами кожної людини та суспільства.

Перспективами подальшого розвитку дослідження є розробка системи показників конкурентоспроможності регіону за вказаним підходом, що дозволить проводити оцінювання сучасного та потенційного стану конкурентоспроможності регіонів України.

Література:

1. Smiesova V., Ovcharenko O., Korotka L., Kuchkova O., Karpenko R. (2022) Economic security of regions: A methodological approach to assessment, management, and legal regulation. *Region*, 9 (1), 83—100. doi:10.18335/region.v9i1.375.
2. Smiesova V., Ovcharenko O., Ivanova M., Kovtun N., Zolotukhina L. (2021) Economic security management at the meso-level: Methodological and legal approach. *Regional Science Inquiry*. 13 (1), 201—216. Retrieved from https://www.rsijournal.eu/ARTICLES/June_2021/14.pdf.

3. Smiesova V., Faizova S., Ivanova M., Faizova O., Parshyna O., Zavorodnia O. (2020) Use of Balanced Scorecard for Enterprise Competitiveness Assessment. *Journal of Advanced Research in Law and Economics*. [S.l.], 11, 2 (28), 349—361. doi: [https://doi.org/10.14505/jarle.v11.2\(48\).08](https://doi.org/10.14505/jarle.v11.2(48).08)

4. Ferraz J., D. Kupfer and L. Haguenauer (1996), *Made in Brazil: desafios competitivos para a industria*, Rio de Janeiro, Campus.

5. Esser K. and others (1996), "Competitividad sistematica: nuevo desafio para las empresas y la politica", *CEPAL Review*, № 59 (LC/G.1931-P), Santiago, Economic Commission for Latin America and the Caribbean (ECLAC).

6. Sabic D.; Vujadinovic S. (2017). *Regional Development and Regional Policy*. *Zb. Rad.-Geogr. Fak. Univ. Beogr.*, 65-1a, 463—477.

7. Pires S.M.; Polido A.; Teles F.; Silva P.; Rodrigues C. (2020). *Territorial Innovation Models in Less Developed Regions in Europe: The Quest for a New Research Agenda?* *Eur. Plan. Stud.*, 28, 1639—1666.

8. Chrobocinska K. (2021), *Comparative Analysis of Regional Competitiveness in Poland from 2010-2019 in the Context of the Concept of Sustainable Development*. *Sustainability*, 13, 3202.

9. Нестеренко С. Значення економічної безпеки регіонів у системі регулювання національної економіки. *Таврійський науковий вісник. Серія: Економіка*. 2021. № 5. С. 38—46. <https://doi.org/10.32851/2708-0366/2021.5.5>.

10. Збарський В.К., Остапчук А.Д., Збарська А.В. Економічна безпека України в умовах трансформаційних процесів. *Збірник наукових праць ТДАТУ імені Дмитра Моторного (економічні науки)*. 2020. № 2 (42), С. 41—48. DOI: 10.31388/2519-884X-2020-42-41-48.

11. Білоусов Є. Економічна безпека регіонів у контексті зміни парадигми регіонального управління (постановка проблеми). *Національний юридичний журнал: теорія і практика*. 2014. №6. С. 288—291. URL: <http://www.jurnaluljuridic.in.ua/archive/2014/6/64.pdf>.

12. Кицюк І.В. Фактори підвищення конкурентоспроможності регіонів у процесі модернізації держави. *Наукові праці НДФІ*. 2012. № 3 (60). С. 111—114.

13. Кльоба С., Максимчук М. Регіон як суб'єкт конкурентної боротьби в контексті децентралізації влади / *Формування механізму зміцнення систем у глобальному, регіональному та локальному вимірах: II Міжнародна науково-практична конференція (29—31 березня 2018 р.)*. Т.: ФОП Паляниця В.А., 2018. Том 1. С. 98—100.

14. The IMD World Competitiveness Center (2012). *The IMD World Competitiveness Yearbook*. Retrieved from: <http://www.imd.org/research/publications/wcy/index.cfm>

15. World Economic Forum. *Annual Report 2021-2022*. Retrieved from: <https://www.weforum.org/publications/annual-report-2021-2022/>

16. Gardiner B., Martin R., Tyler P. (2004). *Competitiveness, Productivity and Economic Growth across the European Regions*, Cambridge: University of Cambridge.

17. Безугла В.О., Шаповал Л.П., Латишев К.О. Сучасні аспекти формування регіональної конкурентоспроможності: монографія. Кременчук: Видавництво ПП "КРЕМПАК", 2010. 285 с.

18. Сокол І.І., Агій Я.Ю. Конкурентоспроможність регіону як цільовий орієнтир стратегічного потенціалу соціально-економічного розвитку регіону. Науковий вісник Ужгородського університету. Серія "Економіка". 2015. Вип. 1 (45). Т.3. С. 145—151.

19. Ліба Н.С., Пугачевська К.Й. Чинники формування конкурентоспроможності економіки на регіональному рівні. Проблеми сучасних трансформацій. Серія: економіка та управління. 2022. № 6. DOI: <https://doi.org/10.54929/2786-5738-2022-6-05-02>.

References:

1. Smiesova, V., Ovcharenko, O., Korotka, L., Kuchkova, O. and Karpenko, R. (2022), "Economic security of regions: A methodological approach to assessment, management, and legal regulation", *Region*, vol. 9(1), pp. 83—100. doi:10.18335/region.v9i1.375.

2. Smiesova, V., Ovcharenko, O., Ivanova, M., Kovtun, N. and Zolotukhina, L. (2021), "Economic security management at the meso-level: Methodological and legal approach", *Regional Science Inquiry*, vol. 13(1), pp. 201—216, available at: https://www.rsijournal.eu/ARTICLES/June_2021/14.pdf (Accessed 27 Dec 2023).

3. Smiesova, V., Faizova, S., Ivanova, M., Faizova, O., Parshyna, O. and Zavorodnia, O. (2020), "Use of Balanced Scorecard for Enterprise Competitiveness Assessment", *Journal of Advanced Research in Law and Economics*, [S. l.], vol. 11, no. 2 (28), pp. 349—361. doi: [https://doi.org/10.14505/jarle.v11.2\(48\).08](https://doi.org/10.14505/jarle.v11.2(48).08).

4. Ferraz, J., Kupfer, D. and Haguenaer, L. (1996), *Made in Brazil: desafios competitivos para a industria*, Rio de Janeiro, Campus, Brazil.

5. Esser, K. and others (1996), "Competitividad sistémica: nuevo desafío para las empresas y la política", *CEPAL Review*, vol. 59 (LC/G.1931-P), Santiago, Economic Commission for Latin America and the Caribbean (ECLAC).

6. Sabic, D. and Vujadinovic, S. (2017), "Regional Development and Regional Policy", *Zb. Rad.-Geogr. Fak. Univ. Beogr.*, vol. 65-1a, pp. 463—477.

7. Pires, S.M., Polido, A., Teles, F., Silva, P. and Rodrigues, C. (2020), "Territorial Innovation Models in Less Developed Regions in Europe: The Quest for a New Research Agenda?", *Eur. Plan. Stud.*, vol. 28, pp. 1639—1666.

8. Chrobocinska, K. (2021), "Comparative Analysis of Regional Competitiveness in Poland from 2010—2019 in the Context of the Concept of Sustainable Development", *Sustainability*, vol. 13, pp. 3202.

9. Nesterenko, S. (2021), "The Importance of Regional Economic Security in the System of Regulation of the National Economy", *Tavriyskyi naukovyi visnyk. Seriya: Ekonomika*, vol. 5, pp. 38—46.

10. Zbarskyi, V.K., Ostapchuk, A.D. and Zbarska, A.V. (2020), "Economic security of Ukraine in the context of transformation processes", *Zbirnyk naukovykh prats TDATU imeni Dmytra Motornoho (ekonomichni nauky)*, vol. 2 (42), pp. 41—48.

11. Bilousov, E. (2014), "Economic security of regions in the context of changing the paradigm of regional governance (problem statement)", *Natsionalnyi jurydycheskyi zhurnal: teoria i praktyka*, vol. 6, pp. 288—291, available at: <http://www.jurnaluljuridic.in.ua/archive/2014/6/64.pdf> (Accessed 27 Dec 2023).

12. Kytsiuk, I.V. (2012), "Factors of increasing the competitiveness of regions in the process of modernization of the state", *Naukovi pratsi NDFI*, vol. 3 (60), pp. 111—114.

13. Kloba, S. and Maksymchuk, M. (2018), "Region as a subject of competitive struggle in the context of decentralization of power", *Formuvannia mekhanizmu zmitsnennia konkurentnykh pozytsii natsionalnykh ekonomichnykh system u hlobalnomu, rehionalnomu ta lokalnomu vymirakh: II Mizhnarodna naukovo-praktychna konferentsiia* [Formation of a mechanism for strengthening the competitive position of national economic systems in the global, regional and local dimensions. The 2-d International Scientific and Practical Conference], vol. 1, Ternopil, Ukraine, 29—31.03.2018, pp. 98—100.

14. The IMD World Competitiveness Center (2012), "The IMD World Competitiveness Yearbook", available at: <http://www.imd.org/research/publications/wcy/index.cfm> (Accessed 27 Dec 2023).

15. World Economic Forum (2022), "Annual Report 2021—2022", available at: <https://www.weforum.org/publications/annual-report-2021-2022/> (Accessed 27 Dec 2023).

16. Gardiner, B., Martin, R. and Tyler, P. (2004), *Competitiveness, Productivity and Economic Growth across the European Regions*, Cambridge: University of Cambridge, UK.

17. Bezuhla, V.O. and Shapoval, L.P. (2010), *Modern aspects of regional competitiveness formation: monograph*, KREMPAK, Kremenchuk, Ukraine.

18. Sokol, I.I. and Ahii, Ya.Iu. (2015), "Competitiveness of the region as a target benchmark of the strategic potential of socio-economic development of the region", *Naukovyi visnyk Uzhhorodskoho universytetu, Seriya "Ekonomika"*, vol. 1 (45), № 3, pp. 145—151.

19. Liba, N.S. and Puhachevska, K.I. (2022), "Factors of formation of economic competitiveness at the regional level", *Problemy suchasnykh transformatsii, Seriya: ekonomika ta upravlinnia*, vol. 6. DOI: <https://doi.org/10.54929/2786-5738-2022-6-05-02>.

Стаття надійшла до редакції 24.12.2023 р.

<https://nauka.com.ua>

Електронне фахове видання

Ефективна
ЕКОНОМІКА

Виходить 12 разів на рік

**Журнал включено до переліку наукових фахових видань України з ЕКОНОМІЧНИХ НАУК (Категорія «Б»)
Спеціальності – 051, 071, 072, 073, 075, 076, 292**

e-mail: economy_2008@ukr.net

viber: +38 050 3820663